RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

RIKOSUHRIPÄIVYSTYKSEN HALLITUSOHJELMA-TAVOITTEET 2023

1 RIKOKSEN UHRIEN TUKIPALVELUIDEN RAHOITUS ON TURVATTAVA

EU:n rikosuhridirektiivin myötä kansallinen rahoitus rikoksen uhrien yleisille tukipalveluille on kasvanut merkittävästi vuodesta 2016 alkaen. Rikosuhripäivystyksen tuottamissa palveluissa on nähty huima asiakasmäärien kasvu. RIKUn asiakkaiden kokonaismäärä eri palveluissa on yli viisinkertaistunut. **Vuonna 2015 asiakkaita oli 5 100, ja vuonna 2021 asiakkaita oli jo 26 700.**

Vastaavana aikana henkilöstön määrä on kasvanut 25 henkilötyövuodesta 65:een. Samaan aikaan ovat asiakasmäärät kasvaneet myös useimmissa uhrien erityistukipalveluissa.

Tämä tarkoittaa sitä, että yhä suurempi osa rikoksen uhreja saa tukea ja neuvontaa. Tätä myönteistä, uhrien hyvinvoinnin ja oikeusturvan kannalta tärkeää kehitystä ei pidä katkaista. Uhrien saama tuki auttaa heitä palaamaan nopeammin normaaliin elämään. Rikosuhripäivystyksen ja käytössä olevien erityistukipalveluiden rahoituskehitys tulee turvata myös tulevan hallituksen aikana.

Rikosuhripäivystyksen rahoitus tulee valtioapuna oikeusministeriöstä. Vuonna 2023 rahoitus on sama kuin vuonna 2022. Koska inflaatio ja palkkojen korotukset vaikuttavat suoraan toiminnan kustannuksiin, on vuodelle 2024 taattava riittävä valtionavustuksen korotus. Käytännössä tämä tarkoittaa noin 10 %:n korotusta vuoden 2023 avustustasoon nähden. Valtion apu vuodelle 2022 on 4,7 M€. Iso osa RIKUn rahoituksesta katetaan rikosuhrimaksuista.

- **Rikosuhripäivystyksen rahoitus tuleville vuosille on turvattava, jotta palveluiden nykyinen taso voidaan säilyttää. Vuodelle 2024 tämä tarkoittaa 10 %:n korotusta.**
- **Uhreille tarjottavien erityistukipalveluiden kuten turvakotipalveluiden kattavuus ja rahoitus on turvattava.**

2 RIKOKSEN UHRIEN ASEMAA RIKOSPROSESSISSA ON VAHVISTETTAVA

Rikosprosessin pituus on yksi suurimpia ongelmia rikoksen uhrien asemassa. Pitkät prosessit kuormittavat uhreja ja heikentävät heidän toimintakykyään. Moni uhri pohtii, kannattaako rikoksesta tehdä rikosilmoitus, jos hän joutuu elämään prosessin aiheuttamassa epävarmuudessa useita vuosia.

Prosessien pitkittyminen heikentää myös rikosprosessin laatua, koska todistajien muistikuvat heikentyvät mitä kauemmin tapahtuneesta on. Suomessa tulisi ottaa käyttöön esitutkintojen tallentaminen joko videolle tai äänitallenteelle. Esitutkinnassa tehtäviin kuulusteluihin ja tuomioistuimiin tarvitaan korkealaatuinen tekniikka, joka mahdollistaa tallenteiden ja videoyhteyksien käyttämisen.

Rikosuhridirektiivin keskeisenä tarkoituksena on uhrin niin sanotun toissijaisen uhriutumisen ehkäiseminen. Tämä tarkoittaa sitä, että rikosprosessi itsessään ei aiheuta uhrille lisäkärsimystä. Kärsimystä lieventää muun muassa uhrien tarpeet ja oikeusturvan vahvasti huomioiva rikosprosessi, uhrin sensitiivinen kohtaaminen prosessin kaikissa eri vaiheissa, mahdollisuus olla kohtaamatta rikoksesta epäiltyä oikeudenkäynnin yhteydessä ja mahdollisuus tarvittaessa esittää todistuksensa videolle tallennettuna tai videon välityksellä.

Rikoksen uhrien yksilöllisten suojelutarpeiden arvioinnin järjestelmä on tehty uhrien suojelemiseksi lisäkärsimyksiltä, mutta sen soveltaminen on edelleen puutteellista. Tämän lisäksi tarvitaan kattava riskienarvioinnin järjestelmä uhrien turvallisuuden takaamiseksi. MARAK-järjestelmällä (moniammatillinen riskinarviointimenetelmä vakavan parisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi) on tässä keskeinen rooli.

Rikosprosessin toteutumisessa on myös huomioitava nykyistä paremmin eritaustaisten ja vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden asema ja oikeudet. Kaikkien tulee voida luottaa siihen, että heitä kohdellaan yhdenvertaisesti ja sensitiivisesti prosessin jokaisessa vaiheessa. Käytännön ongelmana on ollut muun muassa se, että rikosilmoituksen jättämisen yhteydessä ei aina järjestetä tulkkausta, vaikka se olisi tärkeää, jotta vieraskielinen uhri voi käydä asiansa läpi kielellä, jota hän ymmärtää.

- **Rikosprosessien pituutta on lyhennettävä panostamalla lisäresursseja prosessin eri vaiheisiin.**
- **Esitutkinnassa tehdyt kuulustelut tulee tallentaa oikeusturvan vahvistamiseksi.**
- **Rikosuhridirektiivin edellyttämiä uhrien suojelutoimia tulee vahvistaa lisäkärsimysten ehkäisemiseksi.**
- **Riskienarvioinnin järjestelmiä on vahvistettava uhrien fyysisen turvallisuuden parantamiseksi.**
- **Uhreille tulee taata tulkkaus rikosilmoituksen jättämisen yhteydessä.**

3 NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN UHRIEN TUNNISTAMISTA JA TUKEMISTA ON PARANNETTAVA

Lähisuhdeväkivalta ja naisiin kohdistuva väkivalta sen eri muodoissa ovat hyvin tyypillisesti piilorikollisuutta. Vain pieni osa rikoksista tulee ilmi, ja vain osa uhreista tekee rikosilmoituksen. Vaikka järjestelmiä on kehitetty ja koulutusta näistä rikoksista ja uhrien kohtaamisesta on järjestetty, ei kehitys ole ollut riittävää. Edelleen iso osa uhreista jää tunnistamatta esimerkiksi terveydenhuollon palveluissa. Koulutuksen kattavuutta ja velvoittavuutta tulee lisätä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut ”Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatiorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi” (2022). Näiden ohjeiden toteuttaminen on erittäin tärkeää ja niiden toteuttamista tulee myös seurata.

Näitä ilmiöitä ei voida ehkäistä ilman, että myös väkivallantekijöille on tarjolla oikea-aikaista neuvontaa ja motivointia pidempikestoiseen avun vastaanottamiseen. Tällä hetkellä tekijöille suunnattuja palveluita ei ole tarjolla kaikkialla Suomessa ja rahoituksen jatkuvuus on usein epävarmaa.

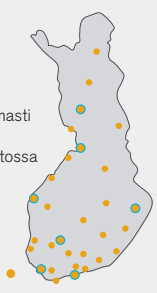
- **Kaikki rikosprosessiin liittyvät toimijat sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset tulee velvoittaa osallistumaan koulutuksiin naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan kysymyksistä ja uhrien sensitiivisestä kohtaamisesta.**
- **THL:n ohjeet lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatiorakenteista ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämisestä tulee panna toimeen kaikissa kunnissa ja kaikilla hyvinvointialueilla.**
- **Väkivaltaa käyttäneille tulisi olla tarjolla anonyymi valtakunnallinen palvelu, josta saa neuvontaa kaikkina arkipäivinä.**

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS 116 006

Juristin puhelinneuvonta 0800 161 177
RIKUchat (riku.fi/chat)

/rikosuhripaivystys @rikosuhrit **riku.fi**

RIKU palvelee maksuttomasti koko maassa – verkossa, puhelimessa 7 aluetoimistossa ja 31 palvelupisteessä. Kaikki palvelut ja yhteystiedot riku.fi

Toimintaa tukee:

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

IHMISKAUPAN UHRIEN ERITYISTUKIPALVELUN TAVOITTEET

Ihmiskaupan ja sen lähirikosten uhrien asema ja siihen liittyvät toimijat poikkeavat monin tavoin muiden rikosuhrien tilanteesta. Rikosuhripäivystyksellä on ollut ihmiskaupan uhrien matalan kynnyksen erityistukipalvelu vuodesta 2015 lähtien. Tämän toiminnan myötä RIKUun on muodostunut varsin kattava käsitys siitä, mitkä toimet ovat tarpeen näiden uhrien aseman parantamiseksi.

1. IHMISKAUPAN UHRIEN NEUVONTA- JA TUKIPALVELUITA JÄRJESTÄVILLE JÄRJESTÖILLE TULEE TAATA RIITTÄVÄ JA PITKÄJÄNTEINEN RAHOITUS

Useat poliisilaitokset ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ovat todenneet, että suurin osa Suomessa tapahtuneista ihmiskauppa- ja lähirikostapauksista tulee heidän tietoonsa Rikosuhripäivystyksen matalan kynnyksen erityistukipalvelun kautta. Erityistukipalvelun asiakasmäärät ovat kasvaneet vuoden 2019 syksyn 260 asiakkaasta noin tuhanteen asiakkaaseen syksyllä 2022. Tänä aikana erityistukipalvelun STEA:n rahoittama henkilöresurssi ei kuitenkaan ole kasvanut lainkaan. Pysyvän rahoituksen riittämättömyys voi vaarantaa uhrien oikeusturvan ja ohjautumisen viranomaisavun piiriin.

Järjestöjen matalan kynnyksen palveluiden merkitys ihmiskaupan ilmitulolle on tunnustettu laajalti, mutta sen laatu ja jatkuvuus ovat vaarassa, mikäli rahoituspohjaa ei vahvisteta. Määräaikainen hankerahoitus ei ratkaise ongelmaa. Asiakkaat löytävät helpommin pysyvään palveluun, jossa on mahdollista ylläpitää asiantuntemusta ja yhteistyötä uhrin asioihin keskeisesti liittyvien tahojen kanssa. Tällaiseen toimijaan myös luotetaan helpommin.

2. IHMISKAUPAN JA LÄHIRIKOKSIEN TUTKINNAN LAATU TULEE TURVATA

Poliisissa vuonna 2020 aloittaneen valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän työn jatkuminen on ollut toistuvasti vaakalaudalla. Valtakunnallisesti toimivalle, asiantuntijuutta keräävälle ja sidosryhmien kanssa tiivistä yhteistyötä tekevälle ryhmälle on suuri tarve ja ryhmän rahoitus tulisi vakinaistaa.

Kaikki ihmiskauppatapaukset eivät kuitenkaan mene tutkintaan erikoistuneelle tutkintaryhmälle, ja ihmiskauppa- ja lähirikostutkintojen käytännöt sekä esimerkiksi tunnusmerkistöjen soveltaminen vaihtelevatkin alueittain huomattavasti. Esitutkinnat ovat pisimmillään yli viiden vuoden pituisia, jolloin esimerkiksi vaihtoehtoisten rikosnimikkeiden osalta syyteoikeus saattaa vanheta, mikä vaarantaa uhrin oikeusturvan. Riittävä resurssi tunnistaa ihmiskauppa ja sen lähirikokset sekä tutkia tapaukset laadukkaasti ja ajantasaisesti tulisi turvata myös kaikille poliisilaitoksille.

3. IHMISKAUPAN JA LÄHIRIKOSTEN UHRIEN TULEE SAADA HEILLE KUULUVAT KORVAUKSET

Mikäli ihmiskauppaa tai sen lähirikosta koskeva tapaus etenee tuomioistuimeen ja uhrille määrätään maksettavaksi korvauksia, ovat ne pääosin määrältään mittavia. Käytännössä kuitenkaan suurimmassa osassa tapauksista uhri ei koskaan saa näitä korvauksia. Tähän on monia syitä, kuten esimerkiksi se, että prosessien pitkittyessä tekijät saattavat hankkiutua virallisesti eroon omaisuudestaan. Joissain tapauksissa esimerkiksi veroviranomainen voi tyhjentää vakuustakavarikon, joka oli otettu uhrin korvausten takaamiseksi silloin, kun ihmiskauppatutkinnan yhteydessä on paljastunut myös talousrikollisuutta.

Rikosuhripäivystys pitää tärkeänä, että laaditaan kattava selvitys siitä, mitkä tekijät estävät uhrien korvausten saannin ja korjataan havaitut puutteet, jotta uhrille taataan tälle määrätyt korvaukset täysmittaisina.

4. UHRIN OLESKELUOIKEUS RIKOSPROSESSIN AJAKSI TULEE TURVATA

Ihmiskaupan ja sen lähirikoksen uhrin mahdollisuus ajaa asiaansa ja esimerkiksi saada korvauksia häneen kohdistuneesta rikoksesta heikkenee huomattavasti, mikäli hänellä ei ole mahdollisuutta oleskella maassa ainakin rikos- ja oikeusprosessin keston ajan. Oleskeluoikeuteen liittyvät epävarmuudet aiheuttavat uhreille stressiä ja heikentävät heidän kykyään esimerkiksi tehdä yhteistyötä esitutkintaviranomaisten kanssa ja todistaa oikeudessa. Lisäksi ne saattavat estää irtaantumasta hyväksikäytöstä tai ajavat uhrit uudelleen hyväksikäyttötilanteeseen. Tällä hetkellä oleskeluluvan saamista on vaikea ennakoida ja sovellettavia oleskelulupia on olemassa vain tietynlaisiin tapauksiin.

Uhrin oikeusturvan takaamiseksi tulisi oleskeluoikeus turvata kaikille epäillyn ihmiskaupan ja sen lähirikoksen uhreille ainakin rikosprosessin ajaksi.

5. IHMISKAUPAN JA LÄHIRIKOSTEN UHRIEN OIKEUTTA OIKEUSAPUUN TULEE LAAJENTAA

Muun muassa apulaisoikeuskansleri on vuoden 2021 lopulla tekemässään päätöksessä todennut, että ihmiskaupan ja sen lähirikosten tunnusmerkistöjen soveltamisessa on suuria puutteita. Tämä korostaa uhrin tarvetta asiantuntevalle juridiselle avulle. Oikeutta valtion varoista kustannettavaan avustajaan jo esitutkintavaiheessa tulee laajentaa koskemaan myös kaikkia ihmiskaupan lähirikosten uhreja, joiden tapauksissa tunnusmerkistöjen soveltaminen näyttäytyy erityisen haastavana ja esimerkiksi korvausvaatimusten laatiminen vaatii erityistä asiantuntemusta.